

Стиром на човні.

Нещодавно мені до рук потрапила цікава книжечка – це путівник «Іквою та Стиром на човні» видавництва «Каменярь» 1982 року. В наш час самим розповсюдженим засобом мандрівки є автомобіль. Мене дуже зацікавило, що можна побачити мандруючи дуже незвичним на сьогоднішній день способом – на човні по річці Стир. Путівник розповідає з якими історичними і природними цікавинками можна ознайомитись мандруючи Стиром на човні.

Ріка Стир бере свій початок на Львівщині серед мальовничих лісових пагорбів Верхньобузького пасма. На дні глибокого ару вибивається на світ цівка джерельної води – тут народжується ріка Стир. За три кілометри від витoku розкинулося село Пониква – перший населений пункт на березі ріки. Уперше в письмових джерелах Пониква згадується в 1490 році. На території Пониква виявлені залишки давньоруського поселення XII-XIII століть. В селі є Церква Святої великомучениці Параскеви (мурована), 1864 року побудови. Гідрологічний заказник «Пониківський», загальною площею 112,1 га. Пониква-батьківщина українського письменника і громадського діяча Степана Тудора(1892-1941). Неподалік Поникви село Боратин, де 9 березня 1944 року українськими патріотами був розстріляний Микола Кузнецов.

За Пониквою відкриваються два різночасно не подібні між собою види на Стир. Глянеш на південь – він виглядає осоці гірською річкою у вузькій лісовій долині, глянеш на північ – в її очеретах рівнини звивається тихоплинна поліська ріка. У селі Суходоли ріку перетинає автострада Львів-Київ.

Через десять кілометрів – село Пониковиця, (перша письмова згадка – 1511 рік,) звідси можна розпочинати мандрівку на човні, вздовж берегів зарослих очеретами і верболозом. За Станіславчиком село Бордуляки, тут народився український письменник Тимофій Бордуляк (1863-1936). Ліси від Стиру тягнуться суцільним масивом далеко на захід з усіх боків обступаючи селище Лопатин (перша історична згадка – 1366 рік), яке розташувалося на березі річки Островка – притоки Стиру. На високому березі Стиру є чудові місця для відпочинку, тут розташувались літні табори.

Довгою низкою тягнуться обабіч ріки села Радехівського і Бродівського районів: Підмонастирок, Грицеволя, Лісове, Піски. Через село Щуровичі проходив давній шлях з Дубна на Львів, зараз тут залізобетонний міст через Стир. Серед укритих лісом крутих пагорбів лежить Грималівка – останнє село Львівської області.

У Волинську область Стир вступає біля с. Мерви. В районі смт. Рожище ріка ширшає і стає більш глибокою. Ширина Стиру тепер сягає 4-7 метрів, на берегах розкинулись села Гектари, Піски Горохівського району Волинської області.

Наближаємося до Берестечка, тут перша велика зупинка. Над рікою височать костюл і каплиця – пам'ятки архітектури ХУІ-ХУІІІ століття, які споруджені за часів Польського короля Яна ІІІ Казимира. Неподалік музей-заповідник Козацькі могили. Він знаходиться на місці відомої в історії Берестецької битви, що відбулась тут у червні 1651 року між селянсько-козацьким військом Богдана Хмельницького та армією польської шляхти. Збереглися кам'яні хрести на місці поховань загиблих козаків. У 1910-1914 роках на місці битви було зведено храм-пам'ятник Георгіївську церкву. Сюди ж у 1912 році з сусіднього села Острів перевезено Михайлівську церкву – п'ятку дерев'яної архітектури ХУІІ століття. Поблизу Берестечка в Стир впадає річка Пляшівка.

Полишаємо пам'ятне місце і продовжуємо мандрівку до села Перемиль Горохівського району Волинської області. Перемиль — одне з найдревніших сіл не лише Волині, а й усієї України. Колись воно було містом, навіть столицею удільного князівства, яке вперше згадується в Іпатіївському літописі ще 1097 року. Величне місто-фортеця, центр удільного князівства 1241 року. У Перемилі був замок князя Івана Вишневецького.

За Перемилем несподівано відкривається широкий розлив Хрінниківського водосховища, яким пливемо близько 10 км. На високому березі довго тягнеться село Боремель (перша писемна згадка – 1366 рік) Демидівського р-ну Рівненської області.

За Хрінниками береги Стиру нижчі, русло більш звивисте. Над рікою розкинулось село Більче – батьківщина поета Валер'яна Поліщука (1897-1942). Біля села Торговиця у Стир впадає його найбільша притока Іква. Далі Стир протікає безмежними просторами Полісся.

Ось і древній Луцьк – одне з найдавніших міст України, вперше згадується в Іпатіївському літописі у 1085 році. Ширина Стиру біля Луцька - 20-25 м, глибина – 1,5-3,0 м. До Луцька Стир тече у вузькій заплаві, а за містом розширюється до 1,5 км. Заплава заболочена і заторфована. Уздовж Стиру тягнеться гребля, яка захищає місто в час весняної повені. За нею – парк відпочинку ім. Лесі Українки. На високому правому березі – Луцький замок

Від Луцька Стир прямує на північ через села Луцького району Зміїнець, Рокині, Милуші. За селом Кульчин (Ківерцівський район) село Жидичин, згадуване в Іпатіївському літописі. В 1227 році його відвідав галицько-волинський князь Данило Галицький. На високому пагорбі біля ріки залишки городища X-XIII століття.

Наближаємося до районного центру Рожище в районі якого ріка ширшає і стає більш глибокою. Перша згадка про Рожище датується 1377 роком коли князь Любарт Гедимінович дарує Рожище соборній церкві Іоанна Богослова. У 1567 році Сигізмунд II Август надає Рожищу права містечка. У 1598 Рожище отримало магдебурзьке право і власний герб — «печать міську два хрести». У 1871 тут побудовано однокласне училище. У Рожищі можна зробити зупинку і відвідати Цуманські ліси. Десять кілометрів лісовою стежкою приведуть до міста Ківерці. З Ківерців недалеко до меморіального комплексу «Партизанська слава» в урочищі Лопатень, який розповідає про діяльність червоних партизанів в часи ВВв.

Знову повертаємось до Стиру і продовжуємо мандрівку човном. Перед селом Носачевичі у Стир впадає річка Конопелька. Кілометрів за 50 від Рожища розкинулося селище Колки. Село колись належало до величезних маєтків князів Дубровицьких (XVI ст.). За Колками обабіч Стиру глибокі стариці, в далині видно Старий Чорторійськ. У часи Київської Русі воно було відомим містом, за яке боролись онуки князя Ярослава Мудрого. За Старим Чорторійськом ширина Стиру зменшується, течія швидшає. На лівому березі – волинські села Козлиничі, Хряськ; на правому – рівненські Маюничі, Забалоття.

Ще здалеку видно градирні Рівненської АЕС, далі на правому березі розкинулось місто енергетиків Кузнецовськ, яке плавно гаражами і дачами з'єднується із Старою Рафалівкою. Далі село Біле Володимирецького району. У 1937 році в Білому , подорожуючи на човні Стиром, побувала польська письменниця

Ванда Василевська, яка описала свою подорож у книзі «Полум'я на болотах». У нарисі «Подорож до Тур'ї» вона описала важку працю поліських лісорубів, які рубали і сплавлили ліс по Стиру та Прип'яті.

Останній пункт подорожі – Зарічне, районний центр Рівненської області. (до 1946 року — Погост, Погост-Зарічний) з 1959 року — селище міського типу. Через 7 кілометрів після Зарічного Стир виходить на територію Брестської області. Ширина заплави тут 2-4 кілометри, навкруги найнижчі місця Західного полісся. Далі Стир вливається у Прип'ять, яка несе свої води до Дніпра і далі – у Чорне море.

Тим, хто здійснить подорож Стиром на човні надовго запам'ятаються водні простори ріки, ліси, мальовничі луги і безкрайні поля вздовж берегів, міста і села, пам'ятні історичні місця і живописні краєвиди.

виконкому

Начальник архівного відділу

Кузнецовської міської ради
О. Федорчук